

Μονταζίνε Δουκίνα

Μεζε. Β. Νάουα

Αθήνα, Μαρτίος 1979

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Περι μετανοίας

(II) Οι άλλοι διαπλάθουν τον άνθρωπο· εγώ τον περιγράφω και παρουσιάζω ένα-του πρότυπο πολύ κακοφτιαγμένο, και που αν έπρεπε να το ξαναφτιάξω απ' την αρχή, θα το έκανα πραγματικά εντελώς διαφορετικό απ' ό,τι είναι. Αλλά από δω και πέρα έχει γίνει. Οι γραμμές επομένως του πορτραίτου-μου δεν αστοχούν, παρ' όλο που αλλάζουν και ποικίλλουν. Ο κόσμος δεν είναι παρα μια αιώρα αεικίνητη. Όλα τα πράγματα σ' αυτόν ταλαντεύονται αδιάκοπα: η γη, οι βράχοι του Καυκάσου, οι πυραμίδες της Αιγύπτου, και απ' την κοινή ταλάντευση και από δική-τους. Και η ίδια η σταθερότητα δεν είναι τίποτ' άλλο από μια ταλάντευση πιο αργή. Δεν μπορώ να σταθεροποιήσω το αντικείμενό-μου. Βασίζει στα τυφλά και τρικλίζοντας από μια φυσική μέθη. Το παίρνω λοιπόν όπως είναι τη στιγμή εκείνη που στρέφω την προσοχή-μου σ' αυτό. Δε ζωγραφίζω το είναι-του. Ζωγραφίζω το πέρασμά-του· όχι το πέρασμά-του απ' τη μια ηλικία στην άλλη, ή, όπως λέει ο λαός, από εφταετία σε εφταετία, αλλά από μέρα σε μέρα, από λεπτό σε λεπτό. Πρέπει να προσαρμώσω τη διήγησή-μου στην ώρα εκείνη. Ενδέχεται σε λίγο ν' αλλάξω, κι όχι μόνον τύχα· αλλά επίσης κι από πρόθεση. Το βιβλίο-μου είναι ένας κατάλογος από διαφορετικά και μεταβλητά γεγονότα κι αποσκέψεις αναποφάσιστες και, αν τύχον συμβεί, αντίθετες μεταξύ-τους, είτε γιατί εγώ ο ίδιος είμαι διαφορετικός, είτε γιατί συλλαμβάνω τα θέματα κάτω από άλλες περιστάσεις και όψεις. Έτσι συμβαίνει ν' αντιφάσκω συχνά ίσως, αλλά με την αλήθεια, καθώς έλεγε ο Δημόδης², δεν αντιφάσκω ποτέ. Αν η ψυχή-μου μπορούσε να στεριώσει το πόδι-της κάπου, δε θα έκανα δοκιμές, αλλά θα διατύπωνα συμπεράσματα· όμως εξακολουθεί να μαθητεύει και να δοκιμάζει τον-εαυτό-της.

Εκθέτω μια ζωή ταπεινή και άσημη, αλλά αυτό δεν έχει σημασία. Μπορεί κανείς εξίσου καλά να εφαρμόσει ολόκληρη

την ηθική φιλοσοφία σε μια ζωή κοινή και ιδιωτική όπως και σε μια ζωή από πιο κλούσια στόφα: κάθε άνθρωπος αποτελεί μια ολοκληρωμένη μορφή της ανθρώπινης φύσης.³

(III) Οι συγγραφείς επικοινωνούν με το πλήθος με κάποια ιδιαίτερη και ξεχωριστή τους ιδιότητα: εγώ είμαι ο πρώτος που επικοινωνώ μ' ολοκληρωτο το είναι μου, σαν Michel de Montaigne, κι όχι σαν γραμματικός ή ποιητής ή νομομαθής. Αν ο κόσμος παραπονιέται για το ότι μιλώ πάρα πολύ για τον εαυτό μου, παραπονιέμαι για το ότι δε σκέφτεται τον εαυτό του και μόνον.

(II) Αλλά είναι σωστό, εγώ που στην πράξη ζω μια τόσο ιδιωτική ζωή, να έχω την αξίωση να γίνω γνωστός στο πολύ κόσμο. Κι είναι επίσης σωστό να παρουσιάζω στον κόσμο, όπου το επιτηδευμένο και το τεχνητό έχει τόση πέραση και τόσο κύρος, απλά και ωμα δημιουργήματα της φύσης, και μάλιστα μιας φύσης τόσο αδύναμη σαν κι αυτή; Δεν είναι σαν να χτίζεις ένα τείχος χωρίς πέτρες ή κάποιο παρόμοιο υλικό, όταν φτιάχνεις βιβλία χωρίς γνώσεις και χωρίς τέχνη; Οι μουσικές συνθέσεις είναι προϊόντα τέχνης, οι δικές μου προϊόντα τύχης. Τουλάχιστον πειθαρχώ κατά τούτο στους κανόνες, ότι ποτέ άνθρωπος δεν πραγματεύθηκε θέμα που να το καταλάβαινε και να το γνώριζε καλύτερα απ' ό,τι εγώ αυτό με το οποίο καταπιάστηκα, και στο οποίο είμαι ο πιο σοφός άνθρωπος απ' όσους ζουν σήμερα· δεύτερον, ποτέ κανείς δεν (III) έχει βαθύτερα εισχωρήσει στο θέμα του, ούτε λεπτομερέστερα εξετάσει τα μέρη και τους αρμούς που το αποτελούν, ούτε (II) έχει φθάσει να εκπληρώσει με μεγαλύτερη ακρίβεια το σκοπό που είχε τάξει στο έργο του. Για να το επιτύχω, δεν έχω ανάγκη να χρησιμοποιήσω παρα την ειλικρίνεια: κι αυτή υπάρχει, η πιο φυσική και αγνή που μπορεί να βρει κανείς. Λέω την αλήθεια, όχι κατακόρως, αλλά όσο τολμώ να την πώ. Και τολμώ κάπως περισσότερο γηράζοντας, γιατί φαίνεται ότι η συνήθεια παραχωρεί σ' αυτήν την ηλικία περισσότερη ελευθερία να είναι κανείς φλύαρος και να μιλάει αδιάκριτα για τον εαυτό του. Δεν μπορεί να συμβεί εδώ αυτό που βλέπω να συμβαίνει συχνά, ότι ο τεχνίτης και το έργο του βρίσκονται σ' αντίφαση: «Μπορεί ένας άνθρωπος τόσο ενδιαφέρον στις συναναστροφές του, ρωτάνε, να έγραψε ένα τόσο ανόητο σύγγραμμα; Ή τόσο σοφά συγγράμματα μπορεί να προέρχονται απ' έναν άνθρωπο τόσο ασήμαντον όταν τον συναναστρέφεται;»

(III) Αν οι κουθέντες ενός ανθρώπου είναι κοινότοπες και τα γραφτά του ξεχωρίζουν, σημαίνει ότι αυτό του το ταλέντο ανή-

κει στον τόπο απ' όπου δανείζεται, κι όχι στον ίδιο. Ένας πολυξέρος συγγραφέας δεν μπορεί να είναι παντού πολυξέρος· αλλά ο ταλαντούχος είναι παντού ταλαντούχος, ακόμη και μέσα στην άγνοιά του.

(II) Εδώ, βαδίζουμε ομόφωνα και με το ίδιο βήμα το βιβλίο μου κι εγώ. Σ' άλλες περιπτώσεις μπορεί κανείς να εκτιμά ή να κατηγορεί το έργο χωριστά απ' τον εργάτη· εδώ όμως όχι. Όποιος αγαφέρεται στο ένα, αναφέρεται και στον άλλον. Ο αναγνώστης που θα κρίνει το βιβλίο χωρίς να έχει γνωρίσει τον άνθρωπο, θ' αδικεί περισσότερο τον εαυτό του κι όχι εμένα· όποιος όμως θα φτάνει να γνωρίζει τον άνθρωπο, θα μου δίνει μια πλήρη ικανοποίηση. Θα είμαι ευτυχής περισσότερο απ' όσο μου αξίζει, αν έχω κατά τούτο την επιδοκιμασία του κοινού, ότι δίνω στους μυαλωμένους ανθρώπους να καταλάβουν ότι ήμουν ικανός, ν' αντλήσω κάποιο όφελος απ' τις γνώσεις, αν κάποτε αποκτούσα, και ότι άξιζα να μ' είχε βοηθήσει περισσότερο η μνήμη μου.

Ας εξηγήσουμε εδώ αυτό που λέω συχνά, ότι σπάνια μετανοιώνω (III) κι ότι η συνείδησή μου είναι ικανοποιημένη απ' τον εαυτό της, όχι όπως η συνείδηση ενός αγγέλου ή ενός αλόγου, αλλά όπως η συνείδηση ενός ανθρώπου, (II) αν και πάντοτε προσθέτω τούτο το ρεφραϊν — κι αυτό όχι από λόγους εθιμοτυπικούς, αλλά από ειλικρινή και ουσιαστική ταπεινοφροσύνη — ότι μιλάω σαν άνθρωπος που ρωτάει κι έχει άγνοια, αφήνοντας καθαρά και απλά, ν' αποφασίσει για τα πράγματα η κοινή και νόμιμη γνώμη. Δεν διδάσκω, διηγούμαι.

Δεν υπάρχει κακία, πραγματική κακία, που να μη βλάπτει, και που μια υγιής κρίση να μην την καταδικάζει· γιατί η ασχήμια κι η απρέπεια της είναι τόσο εμφανής, που έχουν ίσως δίκαιο εκείνοι που λένε ότι προέρχεται κυρίως από ανοησία και άγνοια. Τόσο δύσκολο είναι να φανταστούν ότι μπορεί κανείς να τη γνωρίζει χωρίς να τη μισεί. (III) Η μοχθηρία ρουφα το μεγαλύτερο μέρος απ' το ίδιο της το δηλητήριο και αυτοδηλητηριάζεται.⁴ (II) Η κακία αφήνει στην ψυχή, σα μια πληγή πάνω στη σάρκα, μια μεταμέλεια που πάντοτε ξύνεται και ματώνεται από μόνη της. Γιατί η λογική σθήνει τις άλλες θλίψεις και τους πόνους, αλλά γεννά την οδυνηρή αυτή μεταμέλεια, που είναι πιο βαριά για το λόγο ότι γεννιέται μέσα μας, όπως το ρίγος και η φλόγα του πυρετού είναι οξύτερα απ' αυτά που έρχονται απ' έξω.⁵ Θεωρώ σαν κακίες (αλλά την καθεμιά ανάλογα με το βαθμό που βρίσκονται) όχι μόνον αυτές που η λογική και η φύση καταδικάζουν,